

ปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมของวัดในจังหวัดปทุมธานี
 ศึกษาเฉพาะกรณีวัดในเขตอำเภอลาดหลุมแก้ว
 Factors Affecting Corporate Social Responsibility of Wat
 in Pathumthani Province: A Case Study of Lad Lum Kaew District

พระครูรัตนภัทรคุณ*

Phrakhu Rattanaphatharakhun

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมของวัดในจังหวัดปทุมธานี ศึกษาเฉพาะกรณี วัดในเขตอำเภอลาดหลุมแก้ว ได้แก่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม ขนาดกลุ่มตัวอย่างได้มาจากตารางของ Krejcie and Morgan และใช้เทคนิคเลือกตัวอย่างแบบตามสะดวกศึกษาประชากรพระสงฆ์ จำนวน 226 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม นอกจากนี้ ยังศึกษา เชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางการปกครอง) จำนวน 9 รูป และการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณแบบมีขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression)

ผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การบริหารจัดการทรัพยากร การบริหารจัดการองค์กร การวางแผน การสั่งการ การบริหารบุคลากร และการควบคุมภายในวัด
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความรับผิดชอบต่อสังคม ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยในรายชื่อคือ การปฏิบัติอย่างมีจริยธรรม การเคารพต่อหลักสิทธิมนุษยชน การเคารพต่อผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสีย ความโปร่งใส และการเคารพต่อการปฏิบัติตามแนวทางสากล
3. ปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมของวัดในจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ การบริหารจัดการองค์กร การวางแผน การสั่งการ และการควบคุมภายในวัด
4. ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ สรุปได้ดังนี้
 - 4.1 สำนึกของความรับผิดชอบ : วัดและคนในสังคมควรพึ่งพาอาศัยกันและวัดเป็นผู้นำทางศีลธรรมแต่ไม่มีการมีส่วนร่วมของคนการบริหารจัดการวัด
 - 4.2 ความโปร่งใส : ระเบียบและกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ไม่เพียงพอสำหรับการบริหารจัดการการเงินอย่างเป็นระบบ

* นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Student-Doctor of Public Administration Program, Pathumthani University

4.3 การมีจริยธรรม : วัดเป็นผู้นำจริยธรรมโดยหน้าที่ของพระสงฆ์มีหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมคำสอน ชัดต่อธรรมวินัย

4.4 การเคารพต่อผลประโยชน์ของผู้ที่ส่วนได้ส่วนเสีย ไม่มีการเคารพอยู่ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วัดจำนวนมากร่ำรวย แต่ประชาชนในท้องถิ่นยากจน

4.5 การเคารพต่อการปฏิบัติตามแนวทางสากล : การบริหารจัดการของสงฆ์ ควรกระจายอำนาจ เพื่อให้การปัญหามีประสิทธิภาพ

4.6 การเคารพต่อสิทธิมนุษยชน : โดยหลักการทุกคนที่นับถือศาสนาพุทธ สามารถประพฤติปฏิบัติตามคำสอนได้เท่าเทียมกัน ยกเว้นการบวชพระภิกษุ ซึ่งอนุญาตให้เฉพาะชายเท่านั้น ส่วนหญิงสามารถบวชชีได้

4.7 การเคารพต่อหลักนิติธรรม : ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการ นอกจากต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของมหาเถรสมาคม ยังต้องปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองด้วย

คำสำคัญ : การบริหารจัดการวัด / ความรับผิดชอบต่อสังคม

Abstract

The objectives of this research were to study opinions on corporate social responsibility and factors relating to wat management, in accordance with corporate social responsibility. The size of the sample was based on the Krejcie and Morgan table. Convenient sampling was the technique used to select the sample of 226. A questionnaire was the instrument used for data collection. In addition, qualitative study was conducted by interviewing 9 key informants (The monks that have positions in wat management). Stepwise multiple regressions was applied for hypothesis testing.

The results of the study were as follows:

1. The opinions regarding corporate social responsibility was at the high level. This included resource management, organizational management, work planning, supervision, personnel management and internal control, within the wat.
2. The opinion regarding principles of corporate social responsibility was at the middle level. This included ethics, respect for the rule of law, accountability, respect for human rights, respect for the interests of stakeholders, transparency and respect for international norms.
3. Factors affecting corporate social responsibility of wats in Pathumthani Province (A case study of wats in Lad Lum Kaew) were organizational management, planning supervision and internal control, within the wat.

4. The results of qualitative study on corporate social responsibility principles were as follows:

4.1 Accountability: There should be a reciprocal relationship between a wat and people in its community. A wat is considered a moral leader. Nevertheless, there were no people participating in wat management.

4.2 Transparency: The existing rules and regulations were insufficient for systematic financial management.

4.3 Ethics: A wat is a leader for ethics. The duty of monks is to disseminate Dhamma teaching. However, some monks' behavior has deviated from Dhamma disciplines.

4.4 Respect for stakeholder interest: No respect for stakeholder, a number of wats were rich, but local people were poor.

4.5 Respect for international norms: The Sangkha administration should be decentralized so that problem solving would be more efficient.

4.6 Respect for human rights principles: In principle, all Buddhists behavior can equally follow Dhamma teaching, except being ordained (which is allowed only for men). However, women can become nuns.

4.7 Respect for the rule of law: The key informants considered the rule of law as the most important principle for wat management. Not only Sangkha principles, but also secular laws, should be respected.

Keywords: Wat Management / Corporate Social Responsibility

บทนำ

ปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงในท่ามกลางแห่งโลกาภิวัตน์ สังคมไทยเองก็ประสบภาวะวิกฤติในหลายๆ ด้านทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด เป็นต้น วัดได้รับผลกระทบจากกระแสแห่งโลกาภิวัตน์ เช่นกัน ระบบการบริหารจัดการวัดก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก โดยเฉพาะเจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแลปกครอง บริหารจัดการวัด เป็นผู้ตัดสินบทลงโทษ และวางกฎเกณฑ์ให้กับพระภิกษุสามเณรที่อาศัยอยู่ในวัดให้ปฏิบัติประพฤติตาม และให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ประกอบกับถูกต้องตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ซึ่งบทบาทพระสงฆ์การบริหารจัดการวัดที่มีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารจัดการทั้งหมด ย่อมมีสภาพปัญหาแตกต่างกันไป ระบบการบริหารจัดการวัดก็ย่อมแตกต่างกันไปด้วย ขึ้นอยู่ว่าจะใช้หลักการบริหารวัดในรูปแบบไหนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น ๆ

ซึ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับ หลักการบริหารวัดสมัยใหม่ ดังนี้

1. การสร้างค่านิยม ได้แก่ การสร้างฉันทะให้เกิด ทั้งแก่ผู้บริหารเองด้วย และผู้ที่อยู่ในโครงสร้างการบริหารนั้นด้วย เพื่อให้เกิดแนวคิดและการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในแนวทางระบบแบบแผนที่ได้วางไว้ เพื่อการบริหารวัด จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด

2. จัดโครงสร้าง ได้แก่ การสร้างรูปแบบระบบการบริหารให้เหมาะสม เป็นไปตามเป้าหมาย หรือจุดประสงค์ที่ได้วางไว้โครงสร้างจึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่ง ในการสร้างความสำเร็จให้แก่การบริหารวัดของท่าน

3. จัดระบบงาน ได้แก่ การจัดการบริหารต่าง ๆ ที่อยู่ภายในวัด ให้เป็นไปอย่างมีระบบ และเป็นระเบียบเพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานและเป็นการง่ายแก่การตรวจสอบ

4. จัดกิจกรรม ได้แก่ การสร้างรูปแบบในเชิงปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ

5. บุคลากร ได้แก่ บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ การเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ เป็นสิ่งที่ควรตระหนักอย่างยิ่ง เพราะการบริหารงานของท่านจะสำเร็จหรือไม่ ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญดังนั้นจึงควรเลือกใช้บุคคลให้เหมาะสม

6. เสริมทักษะ ได้แก่ การสร้างความรู้เพิ่มเติมแก่บุคลากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน

7. กลยุทธ์ ได้แก่ วิธีการหรือกลวิธีที่ท่านเลือกใช้ในการบริหารนั้น ระบบ รูปแบบต้องเหมาะสมกับปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว

นอกจากงานภาระกิจการปกครองคณะสงฆ์ 6 ด้านนี้แล้ววัดและคณะสงฆ์ยังมีภาระงานภารกิจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเพื่อวัดและองค์กรสงฆ์ก้าวทันสมัยในปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและสำรวจได้ 3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดและคณะสงฆ์และมีความจำเป็นสำหรับวัดและคณะสงฆ์ในปัจจุบันคือ 1) การบริหารจัดการการเงินของวัด 2) การบริหารจัดการการเรียนรู้ของวัดและคณะสงฆ์ 3) การบริหารจัดการทรัพยากรของวัด โดยทางศาสนาพุทธมีการบริหารจัดการวัดแบบยึดหลักและฝังรากลึกอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีของชาวไทยมาช้านาน องค์การพระพุทธศาสนาเป็นองค์กรหลักองค์กรหนึ่งในสังคมไทย ที่ช่วยค้ำจุนสังคมและคนไทยให้สืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน คำสอนทางพระพุทธศาสนามีความครอบคลุมและสามารถไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกเรื่องทุกสถานการณ์ ในด้าน CSR ก็เช่นกัน องค์การพระพุทธศาสนาสามารถดำเนินการ CSR ในฐานะต่าง ๆ กัน คือ

1. บทบาทในฐานะของผู้นำแนวคิดในการให้และการอยู่ร่วมกันไปสุขพวงชน โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 โดยมีทานคือการให้ทาน ปิยวาจา คือการสื่อสารในสิ่งที่เป็นประโยชน์ อตถจริยา คือการเสียสละแรงงาน แรงใจ และเวลา และสมานัตตา คือ การปฏิบัติเท่าเทียมกัน

2. บทบาทในฐานะองค์กรแห่งการส่งเสริมและการให้ความร่วมมือ เป็นการเสริมสร้างแนวคิดให้แนวทางใหม่ที่เป็นการให้เพื่อสังคม โดยขยายขอบเขตจากวัดไปชุมชน และการเสริมสร้างจิตสำนึกต่อสาธารณะและสังคมที่ให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นกับการประกอบการและดำเนินธุรกิจอย่าง

มีความรับผิดชอบต่องสังคม ซึ่ง ISO 26000 เป็นมาตรฐานระหว่างประเทศที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมแก่ ISO จริยธรรม โดยคำนึงถึงความซื่อสัตย์ ความเท่าอาสามัคร (พิพัฒน์ นนทนาธรณ์, 2553) องค์กรทุกประเภททั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและในประเทศที่กำลังพัฒนา ในการสนองตอบสนองความต้องการของภาคเทียม ความยุติธรรม สิ่งแวดล้อมและ ผู้มีส่วนได้เสีย ISO 26000 มีหลักการสำคัญ 7 ประการ คือ

2.1 ความรับผิดชอบ (Accountability) องค์กรการดำเนินงานใด ๆ ก็ตามขององค์กร ต้องสามารถตรวจสอบได้จากภายนอก

2.2 ความโปร่งใส (Transparency) องค์กรควรเปิดเผยข้อมูลต่างๆให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างชัดเจน

2.3 การปฏิบัติอย่างมีจริยธรรม (Ethical behavior) องค์กรควรมีการกำหนด มาตรฐานการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 การเคารพต่อผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสีย (Respect for stakeholder interests) องค์กรควรตระหนักถึงสิทธิและผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเปิดโอกาสให้ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเช่น นโยบาย ข้อเสนอ หรือการตัดสินใจต่าง ๆ ก็ตามที่จะส่งผลต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2.5 การเคารพต่อหลักนิติธรรม (Respect for rule of law) องค์กรจะต้องมีการ ปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักของกฎหมาย และกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกิจกรรมขององค์กร

2.6 การเคารพต่อการปฏิบัติตามแนวทางของสากล (Respect for international norm of behavior) รวมถึงสนธิสัญญาสากล คำสั่ง ประกาศ ข้อตกลง มติ และข้อชี้แนะต่าง ๆ ซึ่งได้รับการรับรองจากองค์กรสากลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรนั้น ๆ

2.7 การเคารพต่อสิทธิมนุษยชน (Respect of human right) องค์กรควรดำเนิน นโยบายและดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

นอกจากหลักการสำคัญ 7 ประการข้างต้นนี้ ISO 26000 ยังได้กำหนดแนวทางในการ แสดงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร เพื่อส่งเสริมให้องค์กรสามารถพัฒนาตนเองไปสู่การเป็น องค์กรที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยกิจกรรมของความรับผิดชอบต่อสังคมที่องค์กรปฏิบัติ นั้น จะต้องเข้าข่าย 7 หัวข้อหลัก (7 core subjects) ดังนี้

1. การกำกับดูแลองค์กร (Organizational Governance)
2. สิทธิมนุษยชน (Human Rights)
3. การปฏิบัติด้านแรงงาน (Labor Practices)
4. สิ่งแวดล้อม (The Environment)
5. การดำเนินงานอย่างเป็นธรรม (Fair Operation Practices)
6. ประเด็นด้านผู้บริโภค (Consumer Issues)
7. การมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน (Community Involvement and Development)

แต่ปัจจุบันปัญหาของการบริหารจัดการวัดได้แก่ 1) ปัญหาบริหารจัดการ 2) ปัญหาการจัดทำบัญชี เกี่ยวกับรายรับ รายจ่าย การรายงานสถานภาพการเงินของวัด ปัญหาระเบียบวินัยพระสงฆ์ซึ่งที่เป็นปัญหาสำคัญของวัดและคณะสงฆ์ซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้คือ พระสงฆ์ขาดการศึกษาพระธรรมวินัยในทางที่ถูกต้อง จึงเกิดปัญหาใหญ่ของคณะสงฆ์ในการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ตามมา อันส่งผลกระทบทั้งโดยตรงและโดยอ้อมแก่สถานะของวัดและบุคลากรอันสำคัญของพระพุทธศาสนา นั่นคือด้านการปกครองพระภิกษุสามเณรที่ไม่เป็นไปตามพระธรรมวินัย มีลักษณะเป็นไปตามอำนาจการสั่งการเป็นหลักกระทั่งคณะสงฆ์ระดับผู้บริหารจำนวนไม่น้อยไม่เข้าใจในอำนาจหน้าที่บทบาทการปกครองตามพระธรรมวินัยและตามกฎหมายเดรสมาคม ด้านการศึกษาในแต่ละวัดไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเรียนรู้ตามหลักพระพุทธศาสนา แก่พระภิกษุสามเณรตลอดจนประชาชนทั่วไป อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พระภิกษุสามเณรตลอดจนประชาชนทั่วไปไม่เข้าใจในหลักพระธรรมวินัยอันถูกต้องดังมออย่างแท้จริง จนเกิดมีการประพฤติปฏิบัติผิดเพี้ยนไปรอบอันดังมอตามหลักพระพุทธศาสนา และทำให้ขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพทางการศึกษาไป ด้านการศึกษาสงเคราะห์วัดและคณะสงฆ์ส่วนใหญ่มีความพร้อมเรื่องทุน แต่ไม่เอื้ออานวยอนุเคราะห์ทุนให้แก่พระภิกษุสามเณรตลอดจนนิสิตนักศึกษาและเยาวชนต่าง ๆ อันเป็นช่องทางให้เกิดความท้อแท้และขาดการศึกษาไปในที่สุด ด้านการเผยแผ่วัดและคณะสงฆ์ยังขาดทิศทางการชัดเจน ต่างวัดต่างทำไม่เป็นระบบและมีเครือข่ายและทิศทางเดียวกันทำให้ขาดประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนในด้านการสาธารณสงเคราะห์วัด บ้านโรงเรียน ชุมชน นั้น ยังขาดสภาพที่ต้องมีสัมพันธ์ภาพการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายยังไม่เพียงพอและมีสภาพสมดุลกัน จากการศึกษาสภาพปัญหาเหล่านี้ เป็นเรื่องที่สำคัญและเป็นปัญหาที่วัดและคณะสงฆ์กำลังประสบอยู่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในสภาวะการโลกยุคปัจจุบันนี้

อนึ่ง ปี 2558 วัดในเขตอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ประสบปัญหาการบริหารวัด ซึ่งบางครั้งพระสงฆ์บริหารวัดไม่เข้าใจหลักการบริหาร อันไม่สามารถที่จะบริหารจัดการวัดหรือแก้ไขปัญหาด้อย่างถูกต้อง ซึ่งสร้างปัญหาให้กับพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับพระสงฆ์ไม่มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง และไม่สามารถดูแลผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเองได้ ซึ่งการบริหารที่ดีและประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องใช้หลักธรรมในการบริหาร เพราะหลักธรรมที่น่าสนใจและควรศึกษาอย่างมาก ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ นั่นคือ หลักความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้พระสงฆ์ที่เป็นผู้นำวัดหรือเป็นเจ้าอาวาส ไม่สามารถกำกับดูแลบริหารจัดการวัดให้มีสมบูรณ์และให้เกิดประสิทธิภาพได้ อันก่อเกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น จากการกระทำผิดพระธรรมวินัยของ เจ้าอาวาส พระภิกษุ และ สามเณร ที่สร้างปัญหาภายในและภายนอกวัด ซึ่งเป็นข่าวมากมายทางสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ อันทำให้เกิดความเสื่อมเสียต่อสังคมและประเทศชาติ ตลอดจนสถาบันพระพุทธศาสนา จึงทำให้ปัจจุบันพุทธศาสนิกชนเกิดความเสื่อมศรัทธา เป็นอย่างมาก

ดังนั้น ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญและมีความสนใจในการศึกษา สํารวจ วิเคราะห์ ประเมินปัญหาการบริหารจัดการวัดตามหลักความรับผิดชอบต่อสังคมในเขตอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ซึ่งรวมทั้ง วัดขนาดใหญ่ วัดขนาดกลาง วัดขนาดเล็ก รวมถึงวัดพัฒนาตัวอย่าง เพื่อจัดทำ

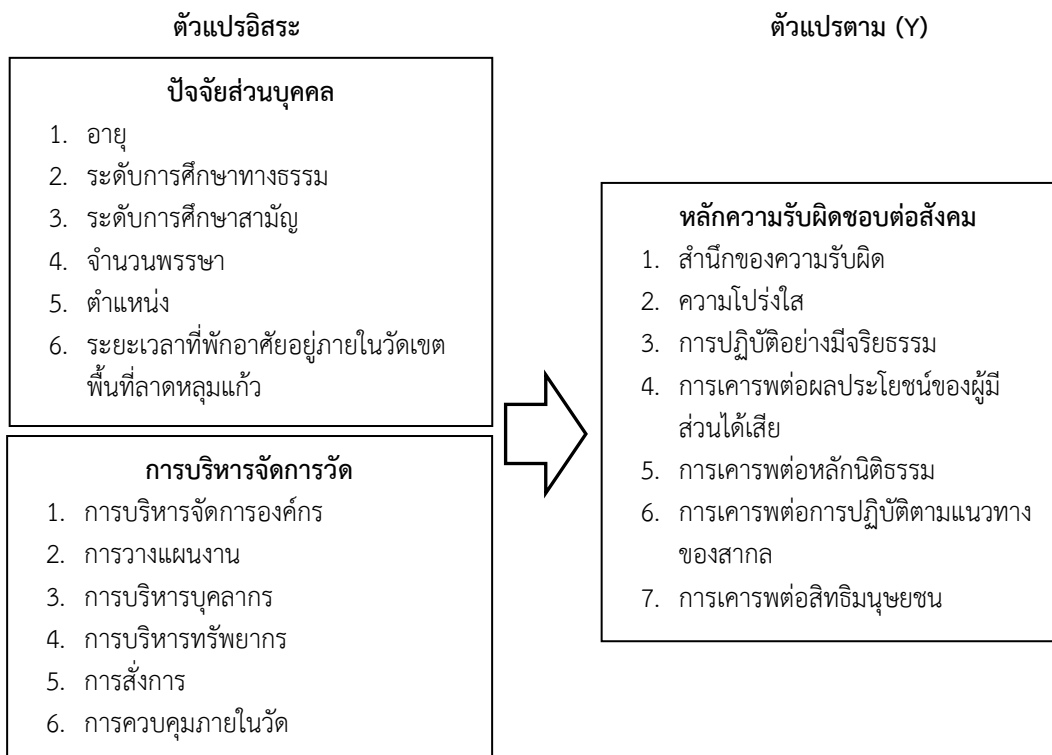
กลยุทธ์การบริหารวัดในพระพุทธศาสนา ในบริบทตามหลักความรับผิดชอบต่อสังคมยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงศึกษาวิจัยในเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมของวัดในจังหวัดปทุมธานี ศึกษาเฉพาะกรณีวัดในเขตอำเภอลาดหลุมแก้ว” เพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปปรับประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการวัดตามหลักความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้เกิดความถูกต้องและโปร่งใสอันส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย และให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายสำหรับพระสงฆ์ได้นำไปใช้หรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวัดแต่ละแห่งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพในการบริหารจัดการวัดในเขตอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมของวัดในจังหวัดปทุมธานี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดตามหลักความรับผิดชอบต่อสังคมในเขตอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี แล้วนำมาวิเคราะห์ ประมวลองค์ความรู้ได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดตามโครงสร้าง ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ประชากรพระสงฆ์ที่มีพระสังฆาธิการ หรือตำแหน่ง เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และ พระสงฆ์ (พระลูกวัด) ของแต่ละตำบล ในเขตอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีจำนวน 7 ตำบลและมีวัดทั้งหมดจำนวน 15 วัด จำนวน 226 รูป

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ผู้ให้ข่าวสารสำคัญ ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด จำนวน 1 รูป รองเจ้าคณะจังหวัด จำนวน 1 รูป และเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 7 รูป ในเขตจังหวัดปทุมธานี รวมทั้งหมด 9 รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม และ แบบสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic)
2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic)

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 พบว่า อายุเฉลี่ย ร้อยละ 52 มีอายุ 20 – 39 ปี มีระดับการศึกษาทางธรรม ร้อยละ 41 ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม แต่ระดับการศึกษาสามัญ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 66 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยมีจำนวนพรรษา ร้อยละ 29 จำพรรษา 11 พรรษาขึ้น และส่วนมาก ร้อยละ 88 ไม่มีตำแหน่ง และมีระยะที่พักอาศัยอยู่ในวัดเขตพื้นที่ลาดหลุมแก้ว ร้อยละ 32 พักอาศัยมา 1-5 ปี

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม

ปัจจัยที่ 1 การบริหารจัดการองค์กร

การศึกษาด้านกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย เพื่อสร้างและพัฒนากำกับุญแล้ววัดที่ดี พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด และคณะกรรมการบริหารที่มาจากประชาชน และพระภิกษุสงฆ์ ร่วมในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย การบริหาร และกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และความต้องการของสังคมพบว่าอยู่ในระดับมาก โดยมีการติดตามผล ศึกษา ตรวจสอบ วิจัยประเมินผล และเรียนรู้

ปัจจัยที่ 2 การวางแผนงาน

การศึกษาด้านการวางแผนโครงการและกิจกรรมภายในวัดมีการกำหนดฝ่ายงานและผู้ดำเนินโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ให้สามารถพัฒนา และแก้ปัญหาของวัด ประชาชนและสังคมพบว่าอยู่ในระดับมาก โดยโครงการและกิจกรรมภายในวัดมีการกำหนดผู้บริหาร และวิธีการวัดผล ประเมินผล การปฏิบัติงานของฝ่ายงาน และบุคคล เพื่อปรับปรุงโครงการกิจกรรมตามความต้องการของวัดและสังคม พบว่าอยู่ในระดับมาก

ปัจจัยที่ 3 การบริหารบุคลากร

การศึกษาด้านส่งเสริมการพัฒนาชุมชน เมื่อวางแผนการลงทุนในโครงการทางสังคม โดยการให้โอกาสแก่ประชาชน เช่น การสนับสนุนกิจกรรมการสร้างงาน เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งจะส่งผลถึงสังคมและประเทศชาติ พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง โดยการบริหารและการดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดมีการปรับปรุงและคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและบุคลิกตามความต้องการของประชาชนมาปฏิบัติหน้าที่ พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง โดยการบริหารงานบุคคลภายในวัดมีการวัดผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเพื่อประเมินผลบุคลากร และพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคคลภายในวัดตามความต้องการของวัดและสังคม พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง

ปัจจัยที่ 4 การบริหารทรัพยากรภายในวัด

การศึกษาการบริหารอาคารสถานที่ และศาสนสมบัติภายในวัด เป็นระบบและสามารถสอบถามข้อมูลการใช้บริการได้อย่างสะดวกรวดเร็วและชัดเจนตามความต้องการของประชาชนและงานของวัด พบว่าอยู่ในระดับมาก โดยบริเวณอาคารสถานที่ภายในวัด มีบริการที่สะดวกรวดเร็ว ชัดเจน เที่ยงตรง และตรงต่อความต้องการของประชาชนและงานของวัด และ การใช้และให้สิทธิใช้สอยทรัพย์สินต่างๆภายในวัด มีการดำเนินการ บริหารจัดการอย่างถูกต้อง เพื่อให้แน่ใจว่ากิจ การได้รับอนุญาตอย่างถูกกฎหมาย พบว่าอยู่ในระดับมาก

ปัจจัยที่ 5 การสังการภายในวัด

การศึกษาการบริหารงานและการดำเนินงานต่าง ๆ ของฝ่ายงานและบุคลากร โดยการทำงานร่วมกัน เป็นทีมงาน หรือคณะทำงาน ทำให้การปฏิบัติงานเป็น ไปตามความต้องการของวัดและสังคม โดยมีการเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่วัดต้องพึงกระทำ โดยเฉพาะความหลากหลายทางชีวภาพ และการบูรณะที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของชุมชนเชิงรูปธรรมอย่างแท้จริง พบว่าอยู่ในระดับมาก

ปัจจัยที่ 6 การควบคุมภายในวัด

การศึกษาการบริหารมีการวัดผลการปฏิบัติงานของฝ่ายงานและบุคคลที่มีหน้าที่ในกิจกรรมที่ปฏิบัติภายในวัด โดยหัวหน้างานหรือผู้บริหารวัดจากการดำเนินงานตามความต้องการของวัดและสังคม พบว่าอยู่ในระดับมาก และการบริหารมีการนำผลการดำเนินงานมาปรับปรุงการปฏิบัติงานของฝ่ายงานและบุคลากรภายในวัดเพื่อให้ผลการทำงานบรรลุเป้าหมายตามความต้องการของวัดและสังคม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง และข้อมูลผลการปฏิบัติ งานของฝ่ายงานและบุคคลภายในวัดถูกนำมาปรับปรุงโครงการกิจกรรม ปรับปรุงวิธีการทำงานของแต่ละฝ่ายงานและบุคคลรวมทั้งการกำหนดโครงการและกิจกรรมโดยผู้บริหารและบุคคลภายในวัดเพื่อตอบสนองความต้องการของวัดสังคม พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง โดยการบริหารจัดการวัดมีการสนับสนุนและกำกับดูแลการปฏิบัติตามนโยบายต่อต้านการทุจริตโดยต่อเนื่อง พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องแนวทางปฏิบัติควรครอบคลุมการจัดให้มีระบบการควบคุมภายใน การตรวจสอบภายใน และมาตรการบริหารความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพ มีการติดตามการดำเนินการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอพบว่ามีอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีกำหนดขั้นตอนปฏิบัติและมาตรการ

ป้องกันการเข้าไปเกี่ยวข้องหรือสมรู้ร่วมคิดกับพฤติกรรมที่ส่งผลเสียต่อวัดและต่อชุมชน พบว่าอยู่ในระดับมาก ดังนั้นควรใช้รายงานเป็นจุดเทียบเคียงการปฏิบัติงานของวัดด้วยความริเริ่มเคารพในกฎหมาย บรรทัดฐาน พบว่าอยู่ในระดับมาก

ตอนที่ 3 หลักความรับผิดชอบต่อสังคม

สำนึกของความรับผิดชอบ

การศึกษาส่งเสริมให้พระสงฆ์ตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติตนภายใต้ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ รวมถึงให้ความสำคัญและใส่ใจต่อบริบทชุมชนเกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุขของสังคมที่อยู่รอบวัด พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด โดยการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างกิจการและชุมชนในด้านการศึกษา การรักษาวัดวัฒนธรรมและคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมของกิจการที่มีผลกระทบกับวัฒนธรรมนั้นรวมทั้งส่งเสริมการใช้ความรู้แบบดั้งเดิมและวิถีชีวิตชุมชนพื้นเมืองเพื่อให้ชุมชนเกิดการพัฒนายั่งยืน

ความโปร่งใส

การศึกษาการเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส คือ ข้อมูลที่แสดงในรายงานทางการเงินควรมีความถูกต้องเป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไป และการบริหารจัดการและกิจกรรมวัดต่าง ๆ มีความถูกต้องและชัดเจน ไม่คลุมเครือหรือบิดเบือนข้อมูล พบว่าอยู่ในระดับ

การปฏิบัติอย่างมีจริยธรรม

การศึกษา วัดให้ความสำคัญและใส่ใจต่อกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน พบว่าอยู่ในระดับมาก โดยมีการการสอดส่องดูแลรักษาความเรียบร้อยให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่อยู่ในความปกครองให้ปฏิบัติตาพระธรรมวินัย พบว่าอยู่ในระดับ

การเคารพต่อผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสีย

การศึกษา แนวทางปฏิบัติควรครอบคลุมการจัดให้มีระบบการควบคุมภายใน การตรวจสอบภายใน และมาตรการบริหารความเสี่ยงที่มีประสิทธิผล มีการติดตามการดำเนินการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ พบว่าอยู่ในระดับมาก โดยส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หากมีการกระทำของวัดหรือพระสงฆ์ในวัดที่อาจเป็นการละเมิดสิทธิ ทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการสะท้อนปัญหาและค้นหาแนวทางแก้ไข

การเคารพต่อหลักนิติธรรม

การศึกษา สนับสนุนส่งเสริมประชาชนให้เห็นความสำคัญและตระหนักถึงปัญหาการทุจริตที่อาจเกิดขึ้นและการต่อต้านการทุจริต พบว่าอยู่ในระดับมาก โดยมีการบริหารจัดการวัดเป็นไปตามมาตรฐานและกฎระเบียบข้อบังคับของสงฆ์อย่างถูกต้องและชัดเจน มีความเข้มงวด

การเคารพต่อการปฏิบัติตามแนวทางสากล

การศึกษา การบริหารด้วยการชี้แนะ และการแนะนำในการปฏิบัติงาน แนวทางการดำเนินงาน ของฝ่ายงานและบุคลากรภายในวัดโดยผู้บริหาร ตามความต้องการของวัดและสังคม และการติดตามผล ศึกษาตรวจสอบ วิจัยประเมินผล และเรียนรู้วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นใหม่เพื่อนำไปสู่การพัฒนาวัดกรรมในครั้งใหม่เรื่องใหม่อีกต่อไป

ผลการทดสอบสมมติฐาน มีดังนี้

การบริหารจัดการวัดมีผลต่อหลักความรับผิดชอบต่อสังคม จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าการบริหารจัดการวัด ไม่เกิดปัญหา Multicollinearity เนื่องจากค่า Tolerance มีค่าตั้งแต่ .915 ถึง .693 ซึ่งมากกว่า 0.1 และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R) แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระการบริหารจัดการวัด และ ตัวแปรตามหลักความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งมีค่าเท่ากับ .775 พบว่า ตัวแปรความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด กับหลักความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R Square) เท่ากับ .601 พบว่า การเปลี่ยนแปลงของระดับการบริหารจัดการวัด ขึ้นอยู่กับ หลักความรับผิดชอบต่อสังคม ร้อยละ 60.10 มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง ส่วนค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เมื่อปรับแล้ว (Adjusted R Squared) เท่ากับ .593 ทดสอบค่าสถิติทดสอบ F ปรากฏว่าค่า Sig.= 0.000 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ .05 แสดงว่ามีตัวแปรอิสระระดับการบริหารจัดการวัด อย่างน้อย 1 ตัว ที่สามารถพยากรณ์ผลการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม ระดับหลักความรับผิดชอบต่อสังคม

พบว่าผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ t-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) ค่าคงที่ (B0) เท่ากับ .694 มีค่า t = 4.621

1. การวางแผน มีค่าคงที่ (B1) เท่ากับ .236 มีค่า t = 9.067
2. การบริหารจัดการองค์กร มีค่าคงที่ (B2) เท่ากับ .224 มีค่า t = 7.032
3. การควบคุมภายในวัด มีค่าคงที่ (B3) เท่ากับ .131 มีค่า t = 4.032
4. การสั่งการ มีค่าคงที่ (B4) เท่ากับ 0.106 มีค่า t = 3.661

การวางแผน การบริหารจัดการองค์กร การควบคุมภายในวัด การสั่งการ มีความสัมพันธ์กับหลักความรับผิดชอบต่อสังคม ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ดังนั้นสามารถแสดงสมการได้ ดังนี้

$$\text{Unstandardized } \hat{Y} = 0.694 + 0.236X_1 + 0.224X_2 + 0.131X_3 + 0.106X_4$$

เมื่อ $\hat{Y}$ = ระดับหลักความรับผิดชอบต่อสังคม

X_1 = การวางแผน

X_2 = การบริหารจัดการองค์กร

X_3 = การควบคุมภายในวัด

X_4 = การสั่งการ

จากสมการข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการวัด เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 1 หน่วย แล้วระดับหลักความรับผิดชอบต่อสังคม จะเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น .694 หน่วย การวางแผน เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 1 หน่วย แล้วระดับหลักความรับผิดชอบต่อสังคม จะเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น .236 หน่วย การบริหารจัดการองค์กร เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 1 หน่วย แล้วระดับหลักความรับผิดชอบต่อสังคม เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น .224 หน่วย การควบคุมภายในวัด เพิ่มขึ้น 1 หน่วย แล้วระดับหลักความรับผิดชอบต่อสังคม จะเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น .131 หน่วย การสั่งการ เพิ่มขึ้น 1 หน่วย แล้วระดับหลักความรับผิดชอบต่อสังคม จะเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น .106 หน่วย

$$\text{Standardized } \hat{Y} = 0.418X_1 + 0.313 X_2 + 0.206X_3 + 0.184X_4$$

เมื่อ $\hat{Y}$ = ระดับหลักความรับผิดชอบต่อสังคม

X1 = การวางแผน

X2 = การบริหารจัดการองค์กร

X3 = การควบคุมภายในวัด

X4 = การสั่งการ

ดังนั้น จะต้องทดสอบสมการความถดถอยของการบริหารจัดการวัด มีความสัมพันธ์กับระดับหลักความรับผิดชอบต่อสังคมว่าเป็นจริงหรือไม่ ดังนี้

1. ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยมาตรฐานของตัวแปรการวางแผน = .418
2. ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยมาตรฐานของตัวแปรการประเมินความเสี่ยง = .313
3. ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยมาตรฐานของตัวแปรการควบคุมภายในวัด = .206
4. ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยมาตรฐานของตัวแปรการสั่งการ = .184

สรุปได้ว่า การวางแผน การบริหารจัดการองค์กร การควบคุมภายในวัด การสั่งการ มีผลต่อหลักความรับผิดชอบต่อสังคม

อภิปรายผล

การบริหารจัดการโดยยึดหลักความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งประกอบด้วย การบริหารด้านทรัพยากรการบริหารจัดการองค์กร การวางแผน การสั่งการ การบริหารบุคลากร และการควบคุมภายในวัด ผลจากการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมาก แต่พระมหานุกตกี จันทราลักษณ์ (2544) พบว่า ปัญหาการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสในจังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีปัญหาสูงสุดในด้านการรายงาน เจ้าอาวาสวัดในเขตเทศบาล มีปัญหาสูงสุดในด้านการอำนวยการ เจ้าอาวาสวัดนอกเขตเทศบาล มีปัญหาสูงสุดในด้านการประสานงาน เจ้าอาวาสที่มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 1-5 ปี และ 6-10 ปี มีปัญหาสูงสุดในด้านการอำนวยการ และเจ้าอาวาสที่มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 11 ปีขึ้นไป มีปัญหาสูงสุดในด้านการรายงาน ผลการเปรียบเทียบปัญหาการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส พบว่า เจ้าอาวาสวัดในเขตเทศบาลมีปัญหาการบริหารจัดการ โดยรวมและรายด้าน 6 ด้าน ไม่ต่างกัน มีเพียงด้านอำนวยการเพียงด้านเดียวที่เจ้าอาวาสในเขตเทศบาล มีปัญหามากกว่าเจ้าอาวาสวัดนอกเขตเทศบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเจ้าอาวาสที่มีระยะการดำรงตำแหน่งต่างกัน มีปัญหาการบริหารจัดการวัด โดยรวมและรายด้าน 5 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดหน่วยงาน ด้านการบริหารบุคคล ด้านอำนวยการ และด้านการจัดงบประมาณ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับทวี ขจรกุล (2547) พบว่าปัญหาในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 3 อันดับแรก คือ ขาดงบประมาณในการจัดการศึกษาแก่ภิกษุชาดงบประมาณในการดำเนินการเผยแผ่ศาสนาธรรม และภิกษุชาดความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัยแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 3 อันดับแรกที่กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะไว้ คือ รัฐควรให้การสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาแก่ภิกษุสงฆ์ รัฐควรให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาวัดให้เป็นแหล่ง

เรียนรู้ของชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติในการเผยแผ่ศาสนาธรรม และพระสงฆ์ควรพัฒนาตนให้มีความรอบรู้ทั้งทางโลก และทางธรรมให้รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อให้สามารถเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่ศาสนิกชนได้ และพระมหาเสน่ห์ กลยาณธโร (หลุมแก้ว) (2547) พบว่า 1) เจ้าอาวาสในเขตอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีปัญหาการบริหารวัดอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งภาพรวมและเป็นรายด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน รองลงมา คือ ด้านการบำรุงรักษา จัดกิจการและรักษาศาสนสมบัติของวัด ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล และด้านการบริหารและปกครอง ตามลำดับ 2) เจ้าอาวาสในเขตอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ที่มีพรรษา ตำแหน่งประสบการณ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสและประเภทวัดแตกต่างกัน มีปัญหาการบริหารวัดโดยภาพรวมและเป็นรายด้าน 3) แนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารวัดของเจ้าอาวาส ในเขตอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา คือ ปัญหาด้านการบำรุงรักษา จัดกิจการและรักษาศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ขาดเครื่องมือที่ใช้ในการจัดกิจการ แนวทางแก้ไขปัญหา คือ คณะพระสังฆาธิการ ช่วยกันระดมทุน จัดหาเครื่องมือราคาแพงไว้ใช้ร่วมกันทั้งตำบล เป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกันในสำนักงานเดียว ปัญหาด้านการบริหารและปกครอง ได้แก่ ขาดเครื่องมือที่ทันสมัย แนวทางแก้ไขปัญหา คือ เครื่องมือที่สำคัญคือสติปัญญา เจ้าอาวาสต้องศึกษาหาความรู้ในการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ระบบการจัดเอกสารให้ชำนาญ ปัญหาด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน ได้แก่ ขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรมให้แก่เยาวชนและประชาชน แนวทางแก้ไขปัญหา คือ การรวมตัวกันในกลุ่มพระสังฆาธิการช่วยกันระดมทุน จัดอบรมเป็นกลุ่ม ปัญหาด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล ได้แก่ ขาดการควบคุมกำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมในแต่ละครั้ง แนวทางแก้ไขปัญหา คือ เจ้าอาวาสจะต้องศึกษาระเบียบกฎหมาย ขนบประเพณี และนโยบายสงฆ์ โดยมีการวางแผนงานและโครงการศึกษาความหมายของการบำเพ็ญกุศล ก่อนการดำเนินงานทุกครั้ง และต้องมีการมอบหมายที่ชัดเจน หรือมอบบุคคลภายนอกที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นผู้ประเมิน และถนอมศักดิ์ สุภัททิ์ (2546) พบว่า ลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ของพระธรรมวิทยากรทุกด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยพระธรรมวิทยากร ส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักธรรมไปปฏิบัติที่บ้านมากที่สุด รองลงมาพระธรรมวิทยากรได้นำสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพระธรรมวิทยากร พบว่า พระธรรมวิทยากรประสบปัญหาและอุปสรรคทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยประสบปัญหาและอุปสรรคด้านไม่ได้การยอมรับจากนักเรียนและผู้ปกครองมากที่สุด รองลงมาด้านไม่ได้รับการยอมรับจากสถานศึกษา (ผู้บริหาร) ด้านความคิดเห็นต่อบทบาทด้านต่าง ๆ โดยภาพรวมพบว่า พระธรรมวิทยากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาททั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับสูง โดยเห็นด้วยกับบทบาทด้านการปลูกฝังคุณธรรม รองลงมาเห็นด้วยกับบทบาทด้านพัฒนาคุณธรรม คือพระธรรมวิทยากรควรประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างต่อเยาวชน ด้านความต้องการการสนับสนุน โดยภาพรวมพบว่า พระธรรมวิทยากรมีความต้องการการสนับสนุนทุกด้าน อยู่ในระดับมาก โดยพระธรรมวิทยากรต้องการให้เพิ่มงบประมาณอุดหนุนในการปฏิบัติหน้าที่ในถิ่นทุรกันดารมากที่สุด รองลงมาต้องการให้จัดวิทยากรที่มีประสบการณ์และความชำนาญด้านการสอนมาให้การฝึกอบรม

ซึ่งวัดต้องมีการบริหารจัดการที่ถูกต้องตามกฎหมายและระบอบการปกครอง เช่นเดียวกับ วรพงศ์ มหาโพธิ์ (2547) กล่าวไว้ในการศึกษาเรื่องการพัฒนาชุมชนว่าลักษณะองค์การที่มีประสิทธิภาพ ลักษณะองค์การที่มีประสิทธิภาพองค์การที่มีประสิทธิภาพ หรือองค์การที่มีสุขภาพที่ดีจะมีลักษณะ ดังนี้ ทุกคนทำงานโดยมีเป้าหมาย รูปแบบองค์การต้องกำหนดตามวัตถุประสงค์ขององค์การ การตัดสินใจดำเนินงานต่าง ๆ ในองค์การขึ้นอยู่กับที่ผู้รู้ข้อมูลดีที่สุด ซึ่งถ้าผู้บริหารในองค์การได้มีการตระหนักถึงความต้องการนี้อย่างแท้จริงแล้วองค์การก็อยู่ในสภาพที่พร้อมสำหรับการพัฒนา องค์การมีความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างบทบาทต่าง ๆ เองพระมหากมล โปรงใจ (2550) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน” ผลการศึกษาประสิทธิภาพในการบริหารงานคณะสงฆ์พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ในเขตอำเภอป่าซาง มีประสิทธิภาพในการบริหารงานอยู่ในระดับปานกลาง คือ มีความเข้าใจในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการบริหารงานคณะสงฆ์เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในเรื่องคณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม และเรื่องการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระสงฆ์อื่นเกี่ยวกับตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่น ๆ และไวยาวัจกรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีกำหนดในกฎหมายและระบอบการปกครอง แต่พระสงฆ์ส่วนมากมีระดับการปฏิบัติตามหลักและวิธีการในการบริหารจัดการของการบริหารงานคณะสงฆ์อยู่ในระดับปานกลาง ค่อนข้างน้อยซึ่งถือได้ว่า เป็นจุดอ่อนในการบริหารงานคณะสงฆ์ จากแบบสอบถามปลายเปิดมีแนวโน้มตอบไปในทางเดียวกันว่าพระสงฆ์ในระดับปกครองขาดความสามัคคีและมีการเล่นพรรคเล่นพวก เพื่อผลประโยชน์ในการเลื่อนตำแหน่งสมณศักดิ์ด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นภาวะการเมืองในองค์กร ทำให้ได้รับความยุติธรรมไม่เท่ากันในวงการสงฆ์ในปัจจุบัน

ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความรับผิดชอบต่อสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ อารยา กอบความดี (2551) พบว่า องค์ประกอบและกลไกการบริหารวัดแต่ละแห่ง สามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารวัดได้อย่างเหมาะสมโดยใช้หลักธรรมวินัยนาหน้า ใช้หลักธรรมศาสนของพระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบ หากมีปัญหการบริหารจัดการทางสังคม เศรษฐกิจ ก็ประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อการป้องกัน และแก้ไขปัญหาได้อย่างกลมกลืน พบว่าทุกมิติของการบริหารกิจการของวัดสามารถกำหนดเทคนิค สาระสำคัญของการใช้หลักธรรมาภิบาลแต่ละหัวข้อได้อย่างชัดเจน ส่วนแนวทางวิธีการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารวัดโดยทั่วไปนั้น การวิจัยพบว่า ควรมีขั้นตอนดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมพื้นฐานของวัดด้านชุมชนด้านสังคม ด้านบุคคล ด้านวัฒนธรรม และการจัดการของวัด 2) การวิเคราะห์รูปแบบการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล 3) ออกแบบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล และ 4) การดำเนินการตามที่กำหนดไว้ให้ครบทุกด้าน และดำเนินการทุกขั้นตอน คือ การอบรมความรู้ด้านธรรมาภิบาล การจัดทำระบบการบริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้และการยอมรับรูปแบบการบริหารแล้ว มีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ ก็จะทำให้วัดมีรูปแบบบริหารวัดด้วยหลักธรรมาภิบาลที่ชัดเจนเป็นระบบและเป็นรูปธรรมชัดเจน เช่นเดียวกับ บรรจง เจริญสุข (2554)

พบว่าสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดภาคใต้ตอนบนมีสถานภาพการบริหารสถานศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงการขาดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานตามขอบข่ายภารกิจการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน ส่วนรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดภาคใต้ตอนบน พบว่า รูปแบบซึ่งเป็นวิธีการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีโครงสร้างซึ่งประกอบด้วย ภารกิจสถานศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป แต่ละด้านประกอบด้วยภารกิจการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล 6 หลัก ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดภาคใต้ตอนบนมีความเห็นว่ารูปแบบมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติในระดับมากที่สุดทุกด้าน และสอดคล้องกับมโนทัศน์ ภาควิชา และคณะ (2540) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” โดยศึกษาจากเจ้าอาวาสวัดพัฒนาตัวอย่าง จากภูมิภาคต่าง ๆ ภาคละ 3 รูป รวม 12 รูป โดยศึกษาประวัติชีวิต คุณลักษณะส่วนตัวกระบวนการทำงานของเจ้าอาวาส และสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สังคมของวัด และพบว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูป มีกระบวนการ “แบบธรรมาธิปไตย” กล่าวคือ เป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน แบ่งเป็น 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยหลัก หรือปัจจัยโดยตรง ประกอบด้วยความสามารถพิเศษ หรือคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนในพระธรรมวินัย กระบวนการบริหารและการทำงานอย่างเป็นระบบ อาทิ การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การติดตาม การบริหารการเงิน เป็นต้น 2) ปัจจัยเสริม คือ ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุน ได้แก่ สภาพแวดล้อม ท่าเลที่ตั้ง บรรยากาศในวัดและการที่วัดลักษณะพิเศษเฉพาะ เช่น เป็นโบราณสถาน มีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม และอื่น ๆ เพลินจิตร์ ต้นรังสรรค์ (2557) ได้ให้ความหมาย “หลักธรรมาภิบาล” หรืออาจเรียกว่า “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี” ซึ่งรู้จักกันในนาม “Good Governance” นั้น เป็นหลักการเพื่อการอยู่ร่วมกันในบ้านเมืองและสังคมอย่างมีความสุข สามารถประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีและพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืน แต่หากพิจารณาตามความหมายที่ทางสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา หรือ TDRI ได้ให้ความหมายไว้ พบว่า “ธรรมาภิบาล” มาจากคำว่า “ธรรม” แปลว่า คุณความดี รวมกับคำว่า “อภิ” แปลว่า ยิ่ง และคำว่า “บาล” แปลว่า ปกครองหรือเลี้ยงดู ดังนั้น คำว่า “ธรรมาภิบาล” จึงหมายถึง การปกครองที่มีความถูกต้อง ความยุติธรรม และมีคุณความดีอย่างยิ่ง ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษ ว่า “Good Governance” และบรรดักดิ์ อูวรรณโณ อ้างถึงใน ปิยะพงษ์ โพธิ์มี (2554 : 22) กล่าวว่า ธรรมาภิบาลมาจาก คำว่า อภิบาล ซึ่งหมายถึงการใช้อำนาจบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กรหรือประเทศ และธรรมาภิบาล คือ วิธีการที่ดีในการใช้อำนาจเพื่อบริหารจัดการองค์กรหรือประเทศ บุชบง ชัยเจริญวัฒน์ และ บุญมี ลี (2544 : 9) ชี้ว่า ธรรมาภิบาลเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างภาครัฐ สังคม เอกชน และประชาชน ทำให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใสตรวจสอบได้

และมีความร่วมมือของฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งขบวนการอันนี้จะก่อให้เกิดความเป็นธรรม ความโปร่งใส ความยุติธรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนดี ในการที่จะสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทยนั้น ธีรยุทธ บุญมี (2541) จึงเสนอให้มี การปฏิรูประบบ 4 ส่วน คือ ปฏิรูประบบราชการ ภาคธุรกิจ เอกชน ภาคเศรษฐกิจสังคม และปฏิรูปกฎหมายให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น และประชาชน ต้องการให้มีการตรวจสอบโดยสื่อมวลชน และนักวิชาการ

ข้อเสนอแนะ

1. การบริหารวัดโดยใช้หลักความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นต้องอาศัยหลักการมีเหตุผลและมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับวัด
2. การบริหารวัดมีความโปร่งใส เสียสละ ยุติธรรม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและควรให้เจ้าอาวาสมีบทบาทในการบริหารวัดมากขึ้น โดยให้นำหลักพรหมวิหาร 4 เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา หรือพ่อแม่ ปกครองลูก เพื่อให้การบริหารจัดการวัดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. ควรให้เจ้าอาวาสและผู้ใหญ่บ้านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารวัดโดยใช้ความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะถือว่าทั้งสองฝ่ายเป็นผู้นำในการบริหารวัดและหมู่บ้านให้มีการบริหารจัดการได้อย่างมีระบบ
4. ควรใช้ความรับผิดชอบต่อสังคมตามหลักความโปร่งใส เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ พร้อมทั้งมีการประเมินติดตามผล และสรุปอย่างมีระบบ
5. ควรมีการพัฒนาการศึกษาของพระสงฆ์และสามเณร โดยนำความรับผิดชอบต่อสังคมเข้ามาใช้เพื่อพระสงฆ์ และสามเณรได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นไป และสนับสนุนเกี่ยวสาธารณูปโภคในเรื่องการรักษาพยาบาลเวลาพระสงฆ์ และสามเณร ด้วยการตั้งกองทุนไว้สำหรับสนับสนุน
6. ในการบริหารวัดโดยใช้ความรับผิดชอบต่อสังคมแบบค่อยเป็น ค่อยไปใช้เหตุผล พิจารณาก่อนการพัฒนาจึงจะทำให้การบริหารจัดการวัดสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
7. ควรใช้ความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นเป็นการรวมเอาหลักการปฏิบัติบริหารวัดให้สอดคล้องกันทั้งด้านการมีคุณธรรม จริยธรรมควบคู่กันไปจึงจะทำให้การบริหารวัดมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). **คู่มือการบริหารและจัดการวัด ฉบับย่อ**.

กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา.

จุมพล สวัสดิ์ยากร. (2520). **หลักและวิธีวิจัยทางการสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีรยุทธ บุญมี. (2541). **ธรรมรัฐแห่งชาติ ยุทธศาสตร์กฎหมายประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : สายธาร.

พระมหาอนุศักดิ์ จันทราลักษณ์. (2544). **ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหาร**

จัดการวัดของเจ้าอาวาสในจังหวัดมหาสารคาม. รายงานการค้นคว้าอิสระปริญญา

การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- มนัส ภาคภูมิ และคณะ. (2540). การพัฒนารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนก
 สามัญศึกษา. กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน กรมการศาสนา.
- วรพงศ์ มหาโพธิ์. (2547). การพัฒนาชุมชนว่าลักษณะองค์การที่มีประสิทธิภาพ. วิทยานิพนธ์
 ปริญญามนุษยศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- อารยา กอบความดี. (2552). การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล: กรณีศึกษาวัดสามพราน
 จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนัส ภาคภูมิ และคณะ. (2540). การพัฒนารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนก
 สามัญศึกษา. กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน กรมการศาสนา.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). "Determining Sample Size for Research Activities". *Educational and Psychological Measurement*. Vol.30. No.3. pp 607-610.